

รูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ THE MODEL OF KNOWLEDGE MANAGEMENT OF THE MAHACHATI SERMON

^[1]พระมหาพงษ์เทพ ปากโร (ล้อประเสริฐ) Phramaha Pongthep Prapakaro (Lorprasert)
^[2]สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo ^[3]พระมหาสมบัติ ธนปญโญ PhramahaSombat Dhanapañño
^{[1] [2] [3]}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: pongthepprapakaro@hotmail.com

Article Received: June 08, 2024, Revised: August 26, 2024, Accepted: August 26, 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 175 คน การวิจัยเชิงคุณภาพทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ มีเครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบการสนทนากลุ่ม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานคือค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ พบว่ามีความคิดเห็นในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การจัดเก็บความรู้ การเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การกำหนดความรู้ ตามลำดับ 2) รูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ประกอบด้วยหลักการ แนวคิดการจัดการความรู้ วัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอน และผลลัพธ์ที่คาดหวัง และ 3) การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สรุปองค์ความรู้การวิจัย คือ DM

คำสำคัญ: รูปแบบ, การจัดการความรู้, การเทศน์มหาชาติ

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the components of knowledge management from Mahachati sermon, 2) develop a Mahachati sermon knowledge management model, and 3) evaluate the Mahachati sermon knowledge management model. The research was a mixed-methods study. The quantitative research used a questionnaire with a sample of 175 people. The qualitative research interviewed key informants and organized a focus group discussion with experts. The research instruments were questionnaires, interview forms, and focus group discussions. Data were analyzed using basic statistics: frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis. The research results showed that 1) the results of studying the components knowledge management from Mahachati sermon showed that opinions were at a high level overall and in each aspect, ranked from highest to lowest: knowledge collection, learning, knowledge seeking, knowledge exchange, and knowledge determination, respectively.

2) The Mahachati sermon knowledge management model consisted of principles, knowledge management concepts, objectives, content, steps, and expected results. 3) The evaluation of the Mahachati sermon knowledge management model showed that its suitability, feasibility, and overall usefulness were at a high level. The summary of the research knowledge was DM.

Keywords: Model, Knowledge Management, The Mahachati Sermon

บทนำ

ภายหลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว พระพุทธองค์เสด็จไปแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันเป็นการเริ่มต้นประกาศพระพุทธศาสนาจนได้พยานยืนยันในการตรัสรู้ธรรมคือพระอัญญาโกณฑัญญะบรรลुธรรมเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน ทรงให้การอุปสมบทแก่บุคคลเหล่านี้ ด้วยการประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทาเป็นพระภิกษุสงฆ์ชุดแรกในพระพุทธศาสนา ต่อมาเมื่อได้ฟังธรรมอีกจึงได้บรรลुเป็นพระอรหันต์กันทั้งหมด และพระพุทธองค์ได้แสดงธรรมโปรดยสกุลบุตรพร้อมสหาย 54 คนจนบรรลุธรรมเช่นกัน รวมมีพระพุทธสาวกจำนวน 60 รูป พระองค์เห็นสมควรที่จะส่งพระสาวก เหล่านั้นไปประกาศพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายทั่วโลก ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นแห่งพระธรรมทูตรุ่นแรกตั้งแต่นั้น เป็นต้นมาพร้อมกันนี้ได้รับสั่งกับภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์ แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์เช่นกัน เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ ของจงอย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ ทั้งพยัญชนะ ครบบริสุทธ์บริบูรณ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูปคือกิเลสในจักรุน้อยมีอยู่ เพราะ ไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม” (ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) 4/32/40)

การเทศน์มหาชาติคือการชี้แจงหรือการเล่าเรื่องเวสสันดรชาดกว่าด้วยพระพุทธรูปของพระพุทธองค์ในอดีตชาติ เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ทรงบำเพ็ญพระบารมีเป็นชาติสุดท้ายก่อนจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การเทศน์มหาชาตินี้มีมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย เวสสันดรชาดกนั้นเป็นพุทธพจน์ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่พระภิกษุสงฆ์และพระประยูรญาติ ณ นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ในคราวที่พระพุทธองค์เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ พระประยูรญาติมีพระเจ้าสุทโธทนะเป็นประธานเสด็จมาต้อนรับ ต่างก็ยังมีทิฐิมานะแรงกล้าไม่ยอมมอบน้อมน้อมนัสการพระพุทธองค์ ด้วยเห็นว่าพระพุทธองค์มีวัยอ่อนกว่าตน พระพุทธองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นเหตุดังนั้น จึงทรงแสดงปาฏิหาริย์เสด็จลอยขึ้นไปจงบรมอยู่บนอากาศ ให้รู้สึกละอายพระบาทหล่นลงมาบนพระเศียรเหล่าพระประยูรญาติ ลำดับนั้น หมู่พระประยูรญาติต่างพากันคลายทิฐิมานะ ประคองอัญชลินนัสการชื่นชมโสมนัสด้วยบุญญาภิหารของพระพุทธองค์ ขณะนั้น ฝนโบกขรพรรษ (มีน้ำฝนสีแดง) ก็ตกลงมาเป็นที่น่าอัศจรรย์ ผู้ใดปรารถนาจะให้เปียกก็เปียกถ้าไม่ปรารถนาจะให้เปียกแล้วแม้แต่ดินหนึ่งก็ไม่เปียกกายเลย ต่อมาพุทธศาสนิกชนได้เกิดมีความเชื่อว่า หากผู้ใดได้สดับรับฟังเทศน์มหาชาติย่อมเกิดสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลเป็นอย่างมาก เป็นกุศลบุญราศีสืบไปดังนั้น การเทศน์มหาชาติคือมหากุศลที่เตือนบุคคลให้น้อมรำลึกถึงการบำเพ็ญบุญอันมีการสละความเห็นแก่ตัวเพื่อผลประโยชน์สูงของมวลมนุษยชาติเป็นสำคัญ

เรื่องมหาชาติหรือมหาเวสสันดรชาดกนี้เป็นที่นิยมกันมากในหมู่พุทธศาสนิกชนมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ มีการประชุมกันฟังเทศน์มหาชาติทุกๆ ปี อาจเป็นเพราะเนื้อ

เรื่องมีความสนุกสนานและมีคติธรรมสอนไปในตัว พุทธศาสนิกชนจึงได้นำเอาหลักคำสอนที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่องมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต แม้แนวคิดหลักของเรื่องมหาชาติหรือมหาเวสสันดรชาดกจะอยู่ที่การบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดร แต่เนื้อหาสาระของเรื่องก็ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมของมนุษย์เกือบทั้งหมด คตินิยมในการฟังเทศน์มหาชาติจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนไทย ดังที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงกล่าวถึงเรื่องมหาชาติหรือมหาเวสสันดรชาดกไว้ว่า (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2524)

คตินิยมเรื่องมหาชาติ ซึ่งมีมาแต่สมัยสุโขทัยได้รับสืบทอดมาถึงสมัยอยุธยาแต่ปรากฏว่าเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้น มีผู้แต่งเป็นวรรณคดีหลายเรื่องเพื่อใช้ในการสวด ที่สำคัญคือ มหาชาติคำหลวง ซึ่งสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตช่วยกันเรียบเรียงแต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2025 2) กาพย์มหาชาติ รจนาขึ้นในสมัยพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 2116 -2171) นอกจากนี้ได้มีการรจนามหาชาติอีกหลายสำนวน นอกจากนั้นยังมีการรจนามหาชาติในท้องถิ่นต่างๆแต่ไม่ทราบยุคสมัย (เพียงแต่สันนิษฐานได้ว่าอยู่ในระหว่างปลายอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์) เช่น มหาชาติไทยเหนือ มหาชาติอีสาน มหาชาติใต้ (พระมหาชาติกรมหาราชคำฉันท์) การที่มีฉบับต่างๆ อย่างแพร่หลายเช่นนี้ก็เพราะเกิดมีประเพณีการเทศน์มหาชาติขึ้น มีทั้งของหลวง คือ พระราชพิธีและของราษฎร ซึ่งถือกันมาจนทุกวันนี้ว่าผู้ที่ได้ฟังเทศน์มหาชาติจนครบ 13 กัณฑ์ ในวันเดียวจะได้บุญมากเพราะเป็นเรื่องของการบริจาคทานอย่างสูงสุด คือการยอมสละทุกๆ อย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริจาคบุตรเป็นทาน ดังความในมหาชาติคำหลวงกัณฑ์มัทรีว่า “เจ้าจงอนุโมทนาปิยบุตรอันเป็นมงกุฎทานบารมี” หนังสือมหาชาติ จึงไม่เป็นเพียงหนังสือสำหรับอ่านเท่านั้น แต่กลายเป็นประเพณีที่เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนไทย

การเทศน์มหาชาติ คือ เทศนาเวสสันดรชาดก เป็นบุญพิธีที่นิยมจัดให้มีกันมาแต่โบราณ ส่วนมากจัดให้มีในวันเป็นหน้าที่ของชาวบ้านและวัดนั้นๆ จะตกลงร่วมกันจัด ปกตินิยมให้มีหลังฤดูทอดกฐิน ผ่านไปแล้วจนตลอดฤดูเหมันต์ นิยมจัดเป็นงานสองวัน คือ วันเทศน์เวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์วันหนึ่ง และวันเทศน์จตุราริยสังกถา ท้ายเวสสันดรชาดกอีกวันหนึ่ง โดยการรวบรวมองค์ความรู้การเทศน์มหาชาตินั้นมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดสังคมแห่งความรู้ซึ่ง “ความรู้” ถือว่าเป็นทรัพยากรหลักที่มีค่ายิ่งซึ่งแตกต่างจากปัจจัยการผลิตอื่นๆ เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและสร้างขึ้นใหม่ได้ตลอดเวลา ซึ่งสภาวะดังกล่าวทำให้ความรู้กลายเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ ดังนั้นแนวคิดและหลักการบริหารจัดการความรู้ จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กรในทุกระดับการจัดการความรู้และองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นเรื่อง ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่งเนื่องจาก แนวคิดการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ การที่จะทำให้คนในองค์กรเรียนรู้ปัจจัยต่างๆ ทั้งจากภายในและภายนอก เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองและการดำเนินงานขององค์กรค้นหาวิธีทางใหม่ๆ ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งการจัดการความรู้เกิดขึ้นจากบริบทของโครงสร้างทางสังคมและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ ดังที่ อิงค์เพน (Inkpen) ได้อธิบายว่าปัจจัย 6 ประการ ที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ คือ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น การให้คำมั่นสัญญาของผู้นำบรรยากาศของความไว้วางใจ ความใจกว้างในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ของคนในองค์กร และการทำให้บรรลุผลสำเร็จ โดยองค์กรที่จะประสบความสำเร็จจะต้องสามารถสร้าง รวบรวม และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคคลและองค์กร โดยการสร้างความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์ และความเป็นหนึ่งเดียวกันซึ่งจะเกิดการถ่ายโอนความรู้ระหว่างบุคคล โดยสภาพแวดล้อมขององค์กรที่ส่งเสริมการถ่ายโอนความรู้จะต้องมีการสร้างกลยุทธิ์ที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ ความยืดหยุ่นและนวัตกรรม (Inkpen, 1996)

จากความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษาดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนานำไปเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้พุทธศาสนิกชนนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยโดยดำเนินการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารจากหนังสือ บทความ ตำรา งานวิจัย website เกี่ยวกับองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ

1.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาจากการแจกแบบสอบถาม ประชากรที่ใช้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ที่เข้าฟังเทศน์มหาชาติ เมื่อวันที่ 9-10 สิงหาคม 2566 จำนวน 325 คน (โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี), 2566) โดยกำหนดสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ด้วยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan (1970) มีระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% โดยได้กลุ่มตัวอย่าง 175 คน ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญรวมจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) การใช้ภาษาและพิจารณาว่าแบบสอบถามครอบคลุมของเนื้อหา โดยการหาดัชนี (index of congruence: IOC) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป นำไปทดลองใช้ (tryout) กับกับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลจากการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.890 ปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่เหมาะสมที่สุดแล้วจึงนำไปใช้จริงกับกลุ่มประชากรจริง และทำการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การหาค่าเฉลี่ยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยมีการแปลผลคะแนน สำหรับการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ทำการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเทศน์มหาชาติ หรือมีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้หรือมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติ โดยการเลือกเจาะจง จำนวน 15 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) องค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ โดยให้การสนทนากลุ่มมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ยกร่างรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ โดยนำผลลัพธ์จาก วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้แบบศึกษาเอกสาร ผลลัพธ์ที่ได้คือร่างรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ

2.2 พัฒนาโดยการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ หรือมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติ ด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 รูป/คน มีขั้นตอนการสร้างและการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ 2) กำหนดกรอบแนวคิด 3) สร้างคู่มือการสนทนากลุ่มตามระเบียบวิธีวิจัยให้มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ 4) นำเสนอโครงร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ผู้ควบคุมดูแลนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา 5) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย จัดพิมพ์เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ให้เป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้จริงเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย 1) การนำเสนอข้อมูลร่างการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ 2) การดำเนินการสนทนากลุ่ม 3) การจดบันทึกรายละเอียดการสนทนากลุ่มและข้อเสนอแนะ การบันทึกเสียงโดยใช้อุปกรณ์การบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง 4) การถอดเทปและการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ด้วยวิธีการเชิงปริมาณมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยได้ ดังนี้

3.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมิน สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้วิจัยลงพื้นที่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล 1) นำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับแปลผลผลการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ จำแนกรายด้าน 2) การวิเคราะห์ค่าสถิติเบื้องต้น ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ

	องค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1	การกำหนดความรู้	3.99	0.35	มาก	5
2	การแสวงหาความรู้	4.01	0.45	มาก	3
3	การแลกเปลี่ยนความรู้	4.01	0.45	มาก	4
4	การจัดเก็บความรู้	4.18	0.36	มาก	1
5	การเรียนรู้	4.12	0.24	มาก	2
	รวม	4.15	0.74	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบการจัดการความรู้ การเทศน์มหาชาติ ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการจัดเก็บความรู้ ด้านการเรียนรู้ ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ และด้านการกำหนดความรู้ ตามลำดับ เมื่อนำมาจัดลำดับ องค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติเรียงลำดับองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ด้านที่น้อยที่สุด ได้ดังนี้

1.1 ด้านการกำหนดความรู้ เรียงลำดับข้อที่น้อยที่สุดด้านการกำหนดความรู้ 3 อันดับ คือ 1) วิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ 2) ค้นหาผู้ที่มีความรู้ด้านการเทศน์มหาชาติ และ 3) มีการกำหนดองค์ความรู้ในการเทศน์มหาชาติ

1.2 ด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ เรียงลำดับข้อที่น้อยที่สุดด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ ได้ 3 อันดับ คือ 1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อหาวิธีจัดเก็บองค์ความรู้ให้เป็นระบบ 2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ กัลยาณมิตรเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูล 3) ร่วมกันกับเครือข่ายกัลยาณมิตรพระสงฆ์วัดอื่นเพื่อจัดทำเป็น ฐานข้อมูลผู้เทศน์

1.3 ด้านการแสวงหาความรู้ เรียงลำดับข้อที่น้อยที่สุดด้านการแสวงหาความรู้ 3 อันดับ คือ 1) จัดให้มีเครือข่ายเพื่อสร้างการแสวงหาความรู้ให้ผู้เทศน์ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 2) ผูกอบรมการเทศน์มหาชาติ ร่วมกับพระสงฆ์ท่านอื่นเพื่อสร้างเครือข่าย 3) พิจารณาความรู้ที่ได้รับการอบรม ทดลอง สังเกตเพื่อนำไป ปฏิบัติ

1.4 ด้านการเรียนรู้ เรียงลำดับข้อที่น้อยที่สุดด้านการเรียนรู้ 3 อันดับ คือ 1) รับฟัง ข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อปรับปรุงองค์ความรู้ 2) ร่วมกันคิดประยุกต์ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับ งานเทศน์แต่ละครั้ง 3) สร้างเครือข่ายหมุนเวียนความรู้อย่างต่อเนื่อง

1.5 ด้านการจัดเก็บความรู้ เรียงลำดับข้อที่น้อยที่สุดด้านการจัดเก็บความรู้ได้ 3 อันดับ คือ 1) สร้างเครือข่ายการจัดเก็บความรู้ในระบบอิเล็กทรอนิกส์ 2) ร่วมกันจัดเก็บและนำองค์ความรู้ที่บันทึกใน ระบบของวัด 3) ศึกษาวิธีการจัดเก็บความรู้หลากหลายรูปแบบเพื่อสะดวกต่อการนำมาใช้

2. รูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

หลักการ แนวคิดการจัดการความรู้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) ในการ สร้างร่างรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการกำหนดความรู้ 2) ด้านการ แสวงหาความรู้ 3) ด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ 4) ด้านการจัดเก็บความรู้ 5) ด้านการเรียนรู้

วัตถุประสงค์รูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ เพื่อนำไปใช้กับการจัดการความรู้การ เทศน์มหาชาติ ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการกำหนดความรู้ 2) ด้านการแสวงหาความรู้ 3) ด้านการแลกเปลี่ยน ความรู้ 4) ด้านการจัดเก็บความรู้ 5) ด้านการเรียนรู้

เนื้อหาการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ กระบวนการในการสร้างความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ความรู้ทั่วทั้งองค์กรและนำไปเป็นส่วนประกอบสำคัญเพื่อสร้างคุณค่าให้กับการเทศน์มหาชาติ โดย ผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การสร้างรวบรวม แลกเปลี่ยนและใช้ความรู้ การรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยน และประยุกต์ใช้ความรู้ในองค์กร

การจัดการความรู้ คือ เครื่องมือสร้างความสามารถในการพัฒนาและแข่งขันขององค์กรหรือชุมชน ท้องถิ่น สร้างความสามารถในการร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพโดยที่พลังสร้างสรรค์นั้นอยู่ที่ปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างมนุษย์ การจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเอื้ออำนวยความสะดวกในการปฏิสัมพันธ์

ระหว่างคนที่ทำงานด้วยกันด้วยกระบวนการจัดการความรู้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดความรู้ 2) ด้านการแสวงหาความรู้ 3) ด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ 4) ด้านการจัดเก็บความรู้ 5) ด้านการเรียนรู้ในเรื่องของมหาเวสสันดรชาดกว่าเป็นเรื่องที่คนไทยรู้จักกันแพร่หลายในฐานะที่เป็นชาดกที่สำคัญที่สุด ซึ่งกล่าวถึงการบำเพ็ญทานบารมีอันยอดเยี่ยมของพระโพธิสัตว์ เนื้อเรื่องเดิมแต่งเป็นภาษาบาลีในอรรถกถาชาดก นับว่าเป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าเล่มหนึ่งของไทย ทั้งยังได้นำเนื้อเรื่องไปใช้ในการเทศน์ที่มีลักษณะพิเศษ คือ สอดแทรกรูปแบบและวิธีการลงไปเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเลื่อมใสและศรัทธามากยิ่งขึ้น เรื่องมหาชาติจึงเป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาเพียงเรื่องเดียวที่นิยมใช้เผยแพร่คุณธรรมคำสอนทางศาสนาที่พุทธศาสนิกชนสนใจ และตั้งใจฟังด้วยความเพลิดเพลิน ทั้งคุณธรรมทางศาสนาที่ปรากฏอยู่ในมหาชาติก็ยังเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจพุทธศาสนิกชนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว และให้อยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุขตามคำสอนของศาสนาด้วย

ขั้นตอนการจัดการความรู้ ได้แก่ 1) รับรู้และรวบรวมข้อมูลการเทศน์มหาชาติ 2) วิเคราะห์พิจารณาที่มาของข้อมูลนี้และหาข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่อ 3) ค้นหาผู้ที่มีความรู้ด้านการเทศน์มหาชาติ 4) ส่งเสริมการเรียนรู้เมื่อมีการสนทนาและติดตามเนื้อหาพร้อมกัน 5) ใช้เครือข่ายเพื่อสร้างการแสวงหาความรู้ให้ผู้เทศน์ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 6) คิดประยุกต์ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับงานเทศน์แต่ละครั้ง 7) ใช้เทคโนโลยีในการเทศน์เพื่ออำนวยความสะดวกในการเทศน์

ผลลัพธ์ที่คาดหวังการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ได้แก่ 1) ทำให้เกิดการตัดสินใจในการเทศน์มหาชาติที่ดีกว่าและเร็วกว่า 2) ทำให้ง่ายที่จะพบข้อมูลและแหล่งที่สำคัญ 3) ทำให้เกิดมีความรู้ทางการเทศน์มหาชาติมากยิ่งขึ้น 4) พระนักเทศน์เกิดเครือข่ายและประสบการณ์ร่วมกันระหว่างกลุ่มมากยิ่งขึ้น 5) ทำให้เกิดกระบวนการเกิดนวัตกรรม การต่อยอดแนวคิด 6) นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนอย่างมีคุณภาพ 7) สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ตนเอง 8) ให้เป็นผู้รักสามัคคี มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในกลุ่ม 9) เป็นผู้ได้ชื่อว่ารักษาศาสนา อนุรักษ์ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

3. การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม ตามลำดับสามารถนำไปเป็นรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ทั้ง 5 ด้าน สำหรับผลการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการจัดเก็บความรู้ ด้านการเรียนรู้ ด้านการแสวงหาความรู้ ด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ และด้านการกำหนดความรู้ ตามลำดับ ผู้วิจัย ได้นำผลดังกล่าวมาจัดลำดับองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติเรียงลำดับองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติด้านที่น้อยที่สุด ได้แก่ 1) การกำหนดความรู้ 2) การแลกเปลี่ยนความรู้ 3) การแสวงหาความรู้ 4) การเรียนรู้ 5) การจัดเก็บความรู้ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของเตือนใจ รักษาพงษ์ (2551) ที่ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารจัดการความรู้เพื่อการบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การบริหารด้านวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การพัฒนาระบบการเรียนรู้

ประกอบด้วยกิจกรรม การจัดทำแผนการจัดการความรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการนิเทศการสอน 2) กระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การระบุนิยามความรู้ การสร้างความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการเรียนรู้ 3) ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ ประกอบไปด้วย ภาวะผู้นำ กลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยี โครงสร้าง และการวัดผล ประสิทธิภาพจากการนำรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของมาลี สืบกระแสน (2552) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่าระดับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ผลการพัฒนาแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ

หลักการ แนวคิดการจัดการความรู้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) ในการสร้างรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการกำหนดความรู้ 2) ด้านการแสวงหาความรู้ 3) ด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ 4) ด้านการจัดเก็บความรู้ 5) ด้านการเรียนรู้

วัตถุประสงค์รูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ เพื่อนำไปใช้กับการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการกำหนดความรู้ 2) ด้านการแสวงหาความรู้ 3) ด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ 4) ด้านการจัดเก็บความรู้ 5) ด้านการเรียนรู้

เนื้อหาการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ กระบวนการในการสร้างความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ความรู้ทั่วทั้งองค์กรและนำไปเป็นส่วนประกอบสำคัญเพื่อสร้างคุณค่าให้กับการเทศน์มหาชาติ โดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การสร้างรวบรวม แลกเปลี่ยนและใช้ความรู้ การรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยน และประยุกต์ใช้ความรู้ในองค์กร การจัดการความรู้ คือ เครื่องมือสร้างความสามารถในการพัฒนาและแข่งขันขององค์กรหรือชุมชนท้องถิ่น สร้างความสามารถในการร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพโดยที่พลังสร้างสรรค์นั้นอยู่ที่ปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างมนุษย์ การจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเอื้ออำนวยความสะดวกในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนที่ทำงานด้วยกันด้วยกระบวนการจัดการความรู้ 5 ด้านของมหาเวสสันดรชาดกกว่าเป็นเรื่องที่คนไทยรู้จักกันแพร่หลายในฐานะที่เป็นชาดกที่สำคัญที่สุด ซึ่งกล่าวถึงการบำเพ็ญทานบารมีอันยอดเยี่ยมของพระโพธิสัตว์ เนื้อเรื่องเดิมแต่งเป็นภาษาบาลีในอรรถกถาชาดก นับว่าเป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าเล่มหนึ่งของไทย ทั้งยังได้นำเนื้อเรื่องไปใช้ในการเทศน์ที่มีลักษณะพิเศษ คือ สอดแทรกรูปแบบและวิธีการลงไปเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเลื่อมใสและศรัทธามากยิ่งขึ้น เรื่องมหาชาติจึงเป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาเพียงเรื่องเดียวที่นิยมใช้เผยแพร่คุณธรรมคำสอนทางศาสนาที่พุทธศาสนิกชนสนใจ และตั้งใจฟังด้วยความเพลิดเพลิน ทั้งคุณธรรมทางศาสนาที่ปรากฏอยู่ในมหาชาติก็ยังเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจพุทธศาสนิกชนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว และให้อยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุขตามคำสอนของศาสนาด้วย

ขั้นตอนการจัดการความรู้ ได้แก่ 1) รับรู้และรวบรวมข้อมูลการเทศน์มหาชาติ 2) วิเคราะห์พิจารณาที่มาของข้อมูลนี้และหาข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่อ 3) คบหาผู้ที่มีความรู้ด้านการเทศน์มหาชาติ 4) ส่งเสริมการเรียนรู้เมื่อมีการสนทนาและติดตามเนื้อหาพร้อมกัน 5) ใช้เครือข่ายเพื่อสร้างการแสวงหาความรู้ให้ผู้เทศน์ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 6) คิดประยุกต์ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับงานเทศน์แต่ละครั้ง 7) ใช้เทคโนโลยีในการเทศน์เพื่ออำนวยความสะดวกในการเทศน์

ผลลัพธ์ที่คาดหวังการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ ได้แก่ 1) ทำให้เกิดการตัดสินใจในการเทศน์มหาชาติที่ดีกว่าและเร็วกว่า 2) ทำให้ง่ายที่จะพบข้อมูลและแหล่งที่สำคัญ 3) ทำให้เกิดมีความรู้ทางการเทศน์มหาชาติมากยิ่งขึ้น 4) พระนักเทศน์เกิดเครือข่ายและประสบการณ์ร่วมกันระหว่างกลุ่มมากยิ่งขึ้น 5) ทำให้เกิดกระบวนการเกิดนวัตกรรม การต่อยอดแนวคิด 6) นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ 7) สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ตนเอง 8) ให้เป็นผู้รักสามัคคี มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในกลุ่ม 9) เป็นผู้ได้ชื่อว่ารักษาพระศาสนา อนุรักษ์ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

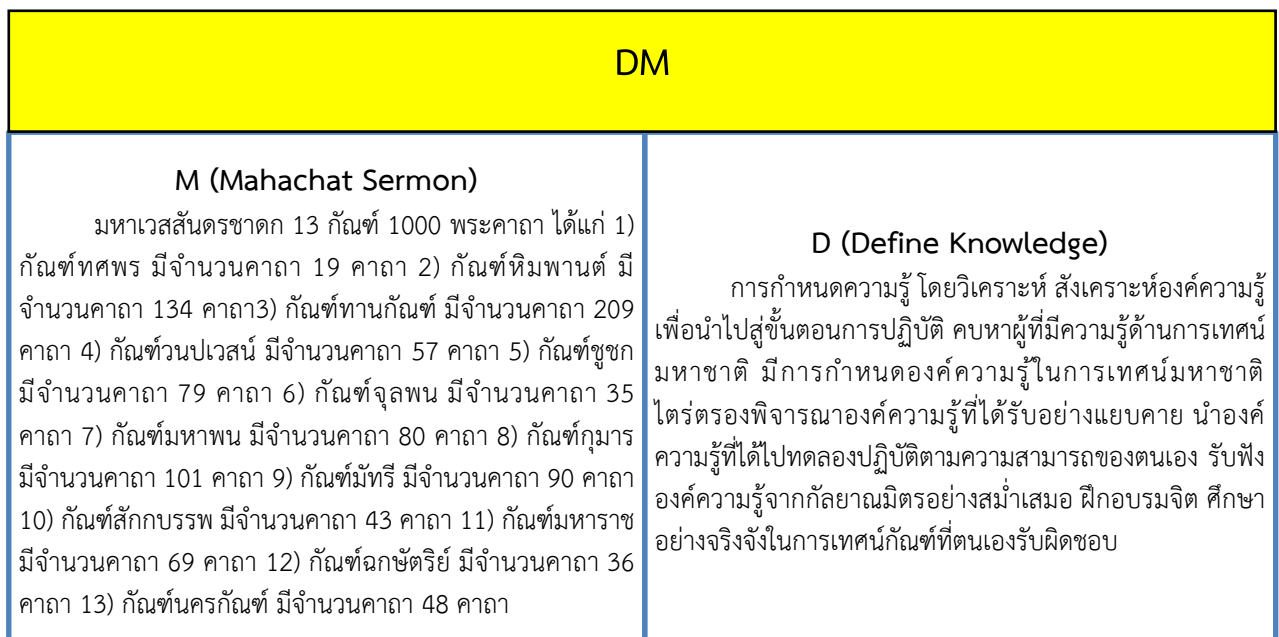
ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรมานพ ปาละพันธ์ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า ด้านสภาพปัจจุบันปัญหาของการเทศน์ทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลาง พบว่า เกิดจากองค์ประกอบ 6 ประการ คือ 1) พระนักเทศน์ไม่ให้ความสำคัญในการแหล่ เนื่องจากไม่มีความรู้ในเรื่องทำนองแหล่ และวิธีการแหล่ที่ถูกต้องขาดประสบการณ์และทักษะ ไม่มีความสามารถทางด้านฉันทลักษณ์ จึงไม่มีการพัฒนาทำนองใหม่ 2) ผู้บริหารจัดการเทศน์ในปัจจุบันมุ่งธุรกิจมากกว่าความศรัทธา ใช้ระบบพวกพ้องในการนิมนต์พระเทศน์ ไม่ดูความเหมาะสมและความสามารถทางการเทศน์ ให้ความสำคัญแก่กันชนน้อย ทำให้แหล่ได้ไม่เต็มที่ 3) แบบแผนทำนองแหล่ ผิดเพี้ยนยาก ผู้ที่จะแหล่ได้อย่างถูกต้องทำนอง ต้องมีความรู้ทางด้านคำประพันธ์ประเภทร่ายและกลอน และจะต้องมีพรสวรรค์ในเรื่องเสียง มีความอดทนทำให้ไม่มีผู้ใดใครจะสืบทอด 4) ผู้ฟังมีความเชื่อว่าต้องฟังเทศน์ทั้ง 13 กัณฑ์จึงจะได้บุญ การเทศน์เรียงกัณฑ์ต้องใช้เวลานาน ผู้ฟังไม่มีเวลาฟังครบทุกกัณฑ์ บางวัดจึงต้องจัดเทศน์แบบประยุกต์ซึ่งใช้เวลารวบรัด การเทศน์ทำนองแหล่จึงต้องรวบรัดไปด้วย 5) หน่วยงานในระบบการศึกษาไม่สนใจพัฒนาหลักสูตรการสอนเทศน์มหาชาติ/ทำนองแหล่เทศน์มหาชาติ เข้าไว้ในมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับทางสงฆ์ 6) ปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้คนให้ความสนใจในด้านประกอบอาชีพ จนละเลยด้านการพัฒนาจิตใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของอิทธิพล กันตึงค์ (2545) ศึกษาทำนองเทศน์มหาชาติ กัณฑ์มัทรี ประเพณีตั้งธัมม์หลวง ผลการวิจัยพบว่า การเทศน์มหาชาติหรือเวสสันดรชาดกมีที่มาจากพระคาถาพื้นเป็นภาษาบาลี อยู่ในนิบาตชาดกอันเป็นส่วนหนึ่งของพระไตรปิฎก

3. การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม ตามลำดับสามารถนำไปเป็นรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพิมล หารษาภิรมย์โชค (2554) ที่ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดความรู้ ได้แก่ จัดตั้งคณะทำงานจัดประชุมคณะทำงาน สืบค้นและรวบรวมความรู้ จัดลำดับความสำคัญของความรู้ และกำหนดแหล่งความรู้ที่จำเป็น 2) การแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกหน่วยงาน 3) การสร้างความรู้ ได้แก่ กำหนดทีมสร้างความรู้ ประชุมทีมสร้างความรู้ และบูรณาการความรู้ไปใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงาน 4) การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ คือกำหนดโครงสร้างความรู้และจัดเก็บให้เป็นระบบ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดช่องทางในการเผยแพร่ความรู้ 6) การนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคน พัฒนางาน และหน่วยงาน และ 7) การติดตามและประเมินผลทั้งในด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและผลลัพธ์ และองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ 1) การเรียนรู้ ประกอบด้วย วิธีการเรียนรู้จำแนกตามระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับหน่วยงาน และทักษะการเรียนรู้ 2) หน่วยงาน ประกอบด้วยวิสัยทัศน์และเป้าหมาย วัฒนธรรม กลยุทธ์ ได้แก่ การเตรียมการและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสื่อสาร กระบวนการและเครื่องมือ การยกย่องชมเชยและการให้รางวัล และ

โครงสร้างองค์กร 3) คน ประกอบด้วยผู้บริหาร บุคลากรและผู้รับบริการ 4) เทคโนโลยี ประกอบด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการเรียนรู้ และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรมานพ ปาละพันธ์ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลางแบ่ง เป็น 2 แบบ คือ ทำนองหลวง และทำนองราษฎร์ ผลการวิจัยด้านรูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนองแหล่และการเทศน์มหาชาติภาคกลาง นั้นพบว่า รูปแบบสืบสานทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลางแบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) จัดประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาต้นแบบการจัดเทศน์มหาชาติ 2) พัฒนาหลักสูตรการสอนเทศน์มหาชาติในวัด โดยรับสมัครพระที่สนใจการเทศน์มาฝึกฝน อาจมีการสอนในวัดโดยผู้สอนเป็นพระนักเทศน์ที่เชี่ยวชาญ 3) สร้างเครือข่ายผู้บริหารการเทศน์และพระนักเทศน์มหาชาติ และ 4) จัดทำพจนานุกรมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับมหาชาติ ส่วนรูปแบบการพัฒนาทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลาง ควรพัฒนาต้นแบบการเทศน์มหาชาติ ทั้ง 13 กัณฑ์ พัฒนาต้นแบบทำนองแหล่ทั้งทำนองหลวงและทำนองราษฎร์ และเผยแพร่ต้นแบบการเทศน์มหาชาติ ให้กับพระนักเทศน์ หน่วยงาน หรือคนทั่วไปที่สนใจ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือรูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ โดยสรุปองค์ความรู้การวิจัยเป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Semantic Model) ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย “DM”

ภาพองค์ความรู้จากการวิจัย DM มีโดยผู้วิจัยสรุปได้เป็นองค์ความรู้ ดังนี้

D หมายถึง Define knowledge ด้านการกำหนดความรู้ โดยวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ คบหาผู้ที่มีความรู้ด้านการเทศน์มหาชาติ มีการกำหนดองค์ความรู้ในการเทศน์มหาชาติ ไตร่ตรองพิจารณาองค์ความรู้ที่ได้รับอย่างแยกย่อย นำองค์ความรู้ที่ได้ไปทดลองปฏิบัติตามความสามารถของตนเอง รับฟังองค์ความรู้จากกัลยาณมิตรอย่างสม่ำเสมอ ฝึกอบรมจิต ศึกษาอย่างจริงจังใน

การเทศน์กัณฑ์ที่ตนเองรับผิดชอบ ตามขั้นตอนการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ คือ 1) รับรู้และรวบรวมข้อมูลการเทศน์มหาชาติ 2) วิเคราะห์ พิจารณาที่มาของข้อมูลนี้และหาข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่อ 3) คบหาผู้ที่มีความรู้ด้านการเทศน์มหาชาติ 4) ส่งเสริมการเรียนรู้เมื่อมีการสนทนาและติดตามเนื้อหาพร้อมกัน 5) ใช้เครือข่ายเพื่อสร้างการแสวงหาความรู้ให้ผู้เทศน์ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 6) คิดประยุกต์ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับงานเทศน์แต่ละครั้ง 7) ใช้เทคโนโลยีในการเทศน์เพื่ออำนวยความสะดวกในการเทศน์

M หมายถึง Mahachat Sermon การเทศน์มหาเวสสันดรชาดกกว่าเป็นเรื่องที่คนไทยรู้จักกันแพร่หลายในฐานะที่เป็นชาดกที่สำคัญที่สุด ซึ่งกล่าวถึงการบำเพ็ญทานบารมีอันยอดเยี่ยมของพระโพธิสัตว์ เนื้อเรื่องเดิมแต่งเป็นภาษาบาลี ในอรรถกถาชาดก นับว่าเป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าเล่มหนึ่งของไทย ทั้งยังได้นำเนื้อเรื่องไปใช้ในการเทศน์ที่มีลักษณะพิเศษ คือ สอดแทรกรูปแบบและวิธีการลงไปเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความเลื่อมใสและศรัทธามากยิ่งขึ้น เรื่องมหาชาติจึงเป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาเพียงเรื่องเดียวที่นิยมใช้เผยแผ่คุณธรรมคำสอนทางศาสนาที่พุทธศาสนิกชนสนใจ และตั้งใจฟังด้วยความเพลิดเพลิน ทั้งคุณธรรมทางศาสนาที่ปรากฏอยู่ในมหาชาติก็ยังเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจพุทธศาสนิกชนให้ทำความดี ละเว้นความชั่ว และให้อยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุขตามคำสอนของศาสนาด้วย

การเทศนาเรื่องการเกิดมาเพื่อบำเพ็ญบารมีครั้งยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์ เป็นการเกิดชาติสุดท้ายก่อนที่จะจุติมาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะและตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เนื้อหาอยู่ในคัมภีร์เทศน์มหาชาติเรื่องมหาเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ 1000 พระคาถา ได้แก่ 1) กัณฑ์ทศพร มีจำนวนคาถา 19 คาถา 2) กัณฑ์หิมพานต์ มีจำนวนคาถา 134 คาถา 3) กัณฑ์ทานกัณฑ์ มีจำนวนคาถา 209 คาถา 4) กัณฑ์วนปเวสน์ มีจำนวนคาถา 57 คาถา 5) กัณฑ์ชูชก มีจำนวนคาถา 79 คาถา 6) กัณฑ์จุลพน มีจำนวนคาถา 35 คาถา 7) กัณฑ์มหาพน มีจำนวนคาถา 80 คาถา 8) กัณฑ์กุมาร มีจำนวนคาถา 101 คาถา 9) กัณฑ์มัทรี มีจำนวนคาถา 90 คาถา 10) กัณฑ์สักกบรรพ มีจำนวนคาถา 43 คาถา 11) กัณฑ์มหาราช มีจำนวนคาถา 69 คาถา 12) กัณฑ์ฉกษัตริย์ มีจำนวนคาถา 36 คาถา 13) กัณฑ์นครกัณฑ์ มีจำนวนคาถา 48 คาถา โดยการเทศน์มหาชาติมีประโยชน์อย่างยิ่ง ได้แก่ ทำให้เป็นผู้รู้จักสามัคคี มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในอันที่จะประกอบกุศลกิจร่วมกัน ทำให้เป็นผู้รู้จักเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ลดความตระหนี่เหนียวแน่นในอุปนิสัยอันเป็นธรรมชาติของบุคคลเสียได้ ทั้งยังทำให้เป็นผู้มีสติปัญญาซึ่งเกิดจากการฟังสิ่งที่ประเสริฐและประเสริฐยิ่ง เป็นการศึกษาปฏิบัติธรรมตามมงคลสำคัญในพระไตรปิฎกคือเป็นผู้ฟังธรรมตามกาลเหล่านี้ เป็นต้น

รูปแบบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่คาดหวังการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติ 1) ทำให้เกิดการตัดสินใจในการเทศน์มหาชาติที่ดีกว่าและเร็วกว่า 2) ทำให้ง่ายที่จะพบข้อมูลและแหล่งที่สำคัญ 3) ทำให้เกิดมีความรู้ทางการเทศน์มหาชาติมากยิ่งขึ้น 4) พระนักเทศน์เกิดเครือข่ายและประสบการณ์ร่วมกันระหว่างกลุ่มมากยิ่งขึ้น 5) ทำให้เกิดกระบวนการเกิดนวัตกรรม การต่อยอดแนวคิด 6) นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนอย่างมีคุณภาพ 7) สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ตนเอง 8) ให้เป็นผู้รู้จักสามัคคี มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในกลุ่ม 9) เป็นผู้ได้ชื่อว่ารักษาพระศาสนา อนุรักษ์ประเพณีการเทศน์มหาชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติด้านการกำหนดความรู้ พระนักเทศน์ควรมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ คบหาผู้ที่มีความรู้ด้าน

การเทศน์มหาชาติ มีการกำหนดองค์ความรู้ในการเทศน์มหาชาติพระนักเทศน์มีการจัดการความรู้ด้านการกำหนดความรู้วิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ

1.2 จากผลการวิจัยองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติด้านการแลกเปลี่ยนความรู้ พระนักเทศน์ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อหาวิธีจัดเก็บองค์ความรู้ให้เป็นระบบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกัลยาณมิตรเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูล ร่วมกันกับเครือข่ายกัลยาณมิตรพระสงฆ์วัดอื่นเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลผู้เทศน์

1.3 จากผลการวิจัยองค์ประกอบการจัดการความรู้การเทศน์มหาชาติด้านการจัดเก็บความรู้ ควรมีการสร้างเครือข่ายการจัดเก็บความรู้ในระบบอิเล็กทรอนิกส์ ร่วมกันจัดเก็บและนำองค์ความรู้ขึ้นบันทึกในระบบของวัด ศึกษาวิธีการจัดเก็บความรู้หลากหลายรูปแบบเพื่อสะดวกต่อการนำมาใช้ จัดเก็บองค์ความรู้เป็นฐานความรู้ของการเทศน์มหาชาติสามารถนำมาใช้ได้ตลอดเวลา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาการจัดการความรู้ด้านการกำหนดความรู้วิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ

2.2 ควรศึกษาเครือข่ายการจัดการความรู้ของพระนักเทศน์มหาชาติ

เอกสารอ้างอิง

- เตือนใจ รักษาพงศ์. (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธิตีพล กันตวิวงศ์. (2545). ทำนองเทศน์มหาชาติ กัณฑ์มัทรี ในประเพณีตั้งธัมมหลวง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรพิมล ธรรมชาภิรมย์โชค. (2554). การศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตภูมิภาคตะวันตก. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- พระครูวินัยธร มานพ ปาละพันธ์. (2552). รูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลาง. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาลี สืบกระแสน. (2552). การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสยาม.
- โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี). (2566). ข้อมูลโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี). แหล่งที่มา <https://www.bodin.ac.th/> สืบค้นเมื่อ 10 ส.ค. 2566.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2524). ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Inkpen. (1996). *Creating Knowledge through collaboration*. California Management Review. New York: Authur P. Brief.

- Keeves, Peter J. (1988). **Model and Model Building: Educational Research Methodology and Measurement : An International Handbook**. Oxford: Pergamon Press.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and Psychological Measurement**. 30(3). 607–610.